

Ierătile la mireasă

Publicăm această orație, pentru valoarea ei întrinsecă (bogăția de motive, inventivitatea, plasticitatea expresiei), dar și pentru a arăta cum starostele, talentat și ironic, strecă elemente care se referă la realitatea satului românesc cooperativizat, determinat să părăsească o bună parte a datinilor ancestrale. Desigur, nimeni nu se gândește să condamne evoluția, modernizarea, schimbarea modului de viață caracteristic satelor noastre vechi, care au păstrat până în epoca apropiată de noi elemente arhaice (de cea mai mare valoare pentru etnolog). Însă transformarea ar fi trebuit să se petreacă mai firesc, fără atâtea dislocări și drame ce au dus, în cele din urmă, cum se vede abia acum, la secătuire materială și spirituală. (I.C.S.)

Onorată adunare,
Vă rugăm de ascultare,
Este cuvânt mândru și frumos
De la Domnu' Christos,
De la Maica Preacurată,
De la doisprezece sfinți,
Anume și de la crăiasa ce nouă
Care așe zice și grăiește
Și pe Dumnezo mulțumește:
- "Mulțumesc bunului Dumnezău
De toate și pentru toate;
Mulțumesc bunului Dumnezău
Și de asta
Că m-a-nvrednicit
Cu taina cè de-a șepte
A sfintei căsătorie
Care cu noroc să fie.
Însă zice așe
Pân gura mè:
Din casă nu pocă pleca
Până când nu m-oi adresa
Mai întâi părinților
Că am fo' su' scutu' lor,
Căci de mică m-o ferit
De pe vatră să nu pic
Și de foc să nu mă frig,
Iară când am fo' mai mare
Fost-am de ajutorare,
Am săpat ș-am săcerat
Și tăt lucru l-am lucrat.
Am știut, ca orișicine,
Cum îi rău și cum îi bine,
Iar la jocuri și la nunte
Am fost o fată de frunte".
- "De ce-ai fo' de ominie
Ce-ț pot da părințî ţie?"
- "Norme din gospodărie!
Căci nainte, ști' oricare,
S-o dat la fete hectare,
S-o dat vaci și s-o dat boi,
Asta-o fo' zestrea la noi.
Dac-o fo' fata mai blondă
I-ai dat mai puțin c-o holdă;
De-o avut ovăz în sat

ION CHIŞ STER

Despre aşa-zisul "folclor poetic nou"

Câtu-i Maramureșu

Vezi cum crește belșugu'
În orașe și la sate
Boldurile-s pline toate
Cu haine și cu bucate...
Fetele de pe la noi
Toate-s cu papucii noi,
Iar cei mândri de flăcăi
Cu bocanci se-nclăță ei;
Casele ni-s arătoasă
Și viața-i mai frumoasă.
Maramureș mititel
Fericirea crește-n el!

sau

Frunzucă verde de vie,
Drag mi-e la gospodărie,
Când viu sara din câmpie
Văd lanu de grâu frumos,
Suflă-l vîntu-n sus și-n jos;
Mai îl suflă cătă soare -
Drag mi-e că nu văd răzoare.
Frunză verde și una,
Bine-mi place a lucra
Pământu tot o tarla...etc.

Rog cititorii să credă că nu eu am fabricat aceste texte pentru susținerea unor afirmații din articolul de față. Primul a fost "cules" de regretatul profesor Petre Lenghel-Izanu de la Ileana Știopei din Bârsana, al doilea ar fi fost preluat dintr-o imaginări "Arhivă a C.C.P." Ele au fost găzduite într-o relativ masivă antologie în care textele sunt grupate, după un criteriu "științific" - nu-i aşa - pe regiuni. (vezi Folclor poetic nou, Ediție alcătuită și îngrijită de Ioan Meițoiu, Casa Centrală a Creației Populare, București, 1965). Cum se vede, această carte apare în anul Congresului al IX-lea care "a deschis cea mai luminoasă iepocă din istoria României". De bun augur apariția ei! Dar față de ce a urmat în domeniul "folclorului" de tip mass-media este nevinovată. "Stimați tovarăși și pretini. Cred...că sunt în asentimentul tuturor celor de față, prezenți aici, că noile condiții de viață, pe care numai și numai socialismul le poate asigura, nu pot să nu dea naștere, tovarăși, unui folclor nou corespunzător cu bunăstarea și fericirea tuturor cetățenilor patriei noastre, libere și independente". Am imaginat această „prețioasă“ indicație cu convingerea că, într-un fel sau altul, ea s-a dat. Am sentimentul că "folclor nou" sau "contemporan" a apărut datorită unor indicații. Am spus acest lucru de nenumărate ori public și înțeleg de ce în ultima vreme (înainte, desigur, de înlăturarea dictaturii) am fost luat la rost.

Cercetarea folclorică s-a aflat, după câțiva ani de socialism, în fața unui fenomen curios și, cum arată prof. Mihai Pop, foarte complex.

Foste Case ale creației populare, apoi centrele de îndrumare, radioul și televiziunea, ansamblurile profesioniste din toate județele au început să dea drumul, să pompeze texte, pe melodii tradiționale autentice, care exprimă, chipurile, marile bucurii ale vieții noi. Ba în ultimii doi-trei ani nu mai puteai asculta emisiunile Radio-TV. care transmitau folclor, fiindcă riscai să-ți crape capul, pentru că ce aflăm din aceste texte? Că țara noastră e cea mai frumoasă de pe pământ (care cetățean al unei țări de pe glob nu va suștine că patria lui e cea mai frumoasă de sub soare. Dar căte țări fac oare din aceasta un caz de politică ideologică?), cea mai bogată, mândră ca o floare între flori, că viața noastră este cum n-a mai fost ea niciodată (amarnic de drept!), că bucuria de a trăi aici și acum e generală, că toți muncim cu drag și bucurie (că știm pentru ce!), că hambarele ne sunt pline etc. etc. Rar se strecu pe lângă astfel de texte și căte unul autentic. Mai mult, la diverse festivaluri ale datinilor laice colindele au fost falsificate (ca text), melodii deturnate. Am să dau numai două exemple: reputatul și talentatul cântăreț Ștefan Hrușcă cântă: „Gră iernuță ne-o pt'icat/ Oile tăte-o zderat/ Păstorii le-o auzît/ Jos la ele-o coborît/ P-o scară mîndră de ceară...“ Ascultătorii s-ar fi putut întreba unde erau păstorii de trebuiu să coboare la o scară mîndră de ceară? Ei, bine, un singur cuvânt, care nu era voie să fie pronunțat (Dumnezeu), a falsificat textul, a deturnat sensul. Fiindcă în colinda aceasta, atât de frumoasă, vorba de coborârea divinității pentru

*Un om cu capu tăiet
Duce în spate*

Un om tăiet pe jumătate.

(Mihai Pop)

D. Iuga: La Festivalul „Floare mândră de pe Iza”, Șieu, 1999

înnoirea anului pastoral.

Al doilea exemplu: vă aduceți, cu siguranță aminte de delicata melodie cu refrenul "Maramureș drag" cântată cu "inefabilă delicatețe, cu vocea sa atât de caldă", de Nicolae Sabău. Avem de-a face și aci cu o deturare: melodia e a unei frumoase colinde, iar textul (nou) este compus de cineva (de cine?), pentru uzul ascultătorilor din aparatul de partid.

În fața acestei abundențe de texte "poetice" populare noi, nu o dată folcloriștii de formație și vocație s-au întrebat ce-i de făcut? Au luat cuvântul în adunări restrânse, ce-i drept - și au încercat să susțină - să nu zic să impună - respectul față de autenticitate, podoare, bun simț în difuzarea unor texte. Zadarnic. Nimic nu s-a putut îndrepta până la revoluție. Toți afirmau că sunt obligați să cânte "și de astea noi".

Și atunci voi invoca aci o vorbă înțeleaptă a profesorului Mihai Pop: "Oameni buni, cred că vom fi obligați să ne schimbăm conceptele în legătură cu folclorul". L-am înțeles perfect. Voia să spună că noi știm că text folcloric înseamnă creație anonimă, cu circulație orală, transmisă prin viu grai de la individ la individ, din generație în generație. Și știm că mai înseamnă expresia totală (da, cred că aşa este în cele mai multe cazuri) a sincerității.

Auzind și citind textele de "folclor nou", "folclor contemporan" ne-am dat seama că ele nu corespund conceptelor noastre. Adică: nu sunt anonime decât în sensul că activiștii culturali, făuritorii lor, nu le-au semnat, le-au dat "anonime", nu au circulație orală, nu au fost însușite nici măcar de tinerele generații (har domnului) care, de fapt, nu cunosc decât prea puțin textele tezaurului tradițional.

Cea mai grea acuză care li se poate aduce este lipsa de sinceritate. Aceste texte n-au izvorat din tumult sufletesc, nu sunt o descărcare a sufletului individual sau expresia curată a sentimentelor sale. Cu alte cuvinte, ele sunt false, sunt de comandă. Fiind, deci, de comandă, pot să aibă sinceritatea lor "la comandă".

Mă întreb ce putem face cu ele, ce putem face pentru a feri generațiile tinere de cunoașterea lor?

Îmi exprim bucuria că după revoluția din 22 decembrie 1989 posturile noastre radio și televiziune n-au transmis decât sporadic un astfel de folclor "nou". S-a revenit la realitate, la folclorul autentic. Punându-l zi de zi în fața ascultătorilor, cu vremea îi vom putea dezobișnui de așa-numitul "folclor nou". Am mare încredere în puterea de creație a acestui popor. Și dacă nu-l vom mai sili să-și mutileze sufletul, sunt sigur că el va ști să dea expresie, autentică, frumoasă, și noilor împrejurări de viață în care am intrat cu atâtea jertfe, cu atâtea sacrificii. (ianuarie, 1990)

Sunt mai multe ptei de miei în dubéle
Decât de oi bătrâne.

Colecția PARASCA FĂT, Desești.

Tăt bine s-o măritat.
Şapte ani la primăvară
De când viața să-nșchimbară.
Din Corneasa-n Ghermănaosa,
Păste Rât și Lăturoasa,
Din Muncă pe vale-n jos
Az îi pământu-a nost;
Az n-are mai mult Colțanu,
Nici Costan ca unu Cărăbanu
Și verdeț pe orișicare,
Numa' trizăci de ari are,
Că Statutu' așa scrie
Când intru-n Gospodărie:
Să-ai o vacă, doi dițai,
Una scroafă cu purcei,
Zece oi bune de lapte,
Stupi, găini și capre.
Da' nainte de pornit
Rămas bun, tătuc iubit.
Pentru câte ț-am făcut
Câtă vreme m-ai crescut;
Până când m-am făcut mare
T-am făcut și neascultare,
Iar acum la plecare
Rog să-m dai o sărutare
Și zici, tătucă, cu foc
Să am fericit noroc.
Nu mărg să n-o iau în samă
Nici p-a mă iubită mamă:
Din ceasu ce m-o născut
Odihnă n-o mai avut.
Noapte din somn mă sculam
Și ca ș-on copil plânjam
Și cum mă sculam din somn
Îmi dădei țăță s-adorm
Și mă legănai mereu
Și te cred că ț-o fost greu.
Din ce-am crescut mai fericit
Di pe vatră să nu pt'ic
Și de foc să nu mă frig.
Iarăș zic, iarăș mă-ntorc
Cum să-ntoarce frunza-n plop,
Cătră surorile mele
Ca să mă ierte și ele.
Fost-am două la părinți
Bine crescut și-ngrăjiți
De cât timp am stat la-olaltă
Poate ne-am sfădit vreo dată,
Ne-am sfădit și ne-am certat
Și apoi ne-am împăcat.
Iar acum la-a mă plecare
Daț-îm voi o sărutare.
Ie-ț, mnireasă, zua bună
De la grădina cu flori,
De la fete și feciori,
De la fir de cărăjele,
De la veri și de la vere,
De la pietrele din vale,
De la vecinile tale;
De-o fost bune, de-o fost rele
Tu ț-ai petrecut cu ele,
Mai ie-ți, dragă, ziua bună

De la drăguțu dintâie,
De la scumpa ta fetie,
De la fir de măieran
Că nu-i fi fată șohan,
Că de astăz înainte
Nu-i mai călca rât cu flori,
Nu-i mai mère-n șezători
Unde-s fete și feciori;
Nu-i mai călca rât cu iarbă,
Nici nu-i mère-nt-a ta treabă,
Fără-i ședè lângă pat,
T-a porunci-a tău bărbat.
Miresucă, fătu-meu,
A scută ce ît spui eu,
De vrei, că nu ît spun rău:
C-acolo când ii ajunge
Orișice năcaz te-a-nvinje
Lasă-te tu cè mai joasă
Că-i trăi zile frumoasă.
Nu-i în lume cioară albă,
Nici la soacra noră dragă -
Zică soacra cîte-a zice,
Margă nora și mânânce;
Facă soacra câte-a face,

Strigături

(din „Mărastra”, nr. 1, 1990, Baia Mare)

Bine-mi pare că nu-s scris
În partidu communist.

Cine lucră politic
Azi i domn, măine-i nimic.

Ie-ne, Doamne, ce ne-ai dat
Și ne dă ce ne-ai luat.

Trăiască cine-a trăi,
Trăiască comuniștii:
Nu ne temem noi de ii -
Muștele și țânțarii!

Frunză verde laba găștii
Să trăiască comuniștii,
Frunză verde de săcară -
Să trăiască până-astară.

(Spuse și strigăte de Mihai Olos, D. Iuga, George Boitor, Mitru din Rus, mulți alții și țărani din toate „țările” Maramureșului)

La Borșa există obiceiul de a aduce mirilor doi miei din aluat; se strigă asemeni ca la găină.
Frunzuliță de tidru
Trageți lin cu arcuțu
Că eu zin de la codru;
Că eu zin cu vo doi miei
Să-și facă mirii botei.
Hei, tu, surioara mè,
Te rog nu te supăra
Că mi-i micuță turma,
Că și eu îs micuruță
C-am crescut la oi desculță,
Că-are mama patru fete

Margă nora, deie-i pace
Că acasă la părinți
Îs copiii mădăriți;
Acas-ai măncat plăcinte
Ş-acolo răbdări prăjite;
Acas-ai măncat groștior -
Acolo-i înghițî în gol,
C-aș-e-i soarta fetelor
Când mărg de la casa lor.
Prea cinstiți, socii mici
Și iubiți părinți,
La acest ceas de căsătorie
Fiica dumneavoastă bună
Astăz vi să dispreună.
Ea aşa vă cuvintează
Și pe față lăcrămează:
- “Dragi părinți, a mei iubiți
Și de mine despărțiți,
Faceți bine, m-ascultați,
De v-am greșit, mă iertați.
Știu, măicuță, că vă doare,
Că m-ați crescut ca ș-o floare,
C-am crescut mai mângâiată
Lângă mama mè și tată.

Folclor din “iepoca de aur”

S-o suit frunza la munte
Ş-o ajuns coada de frunte.
Da' coborât-o frunza jos,
Iară-i coada unde-o fost.
Inf. Făt Aurel, 72 ani, Desești

Bocet din Săliștea de Sus

Du-te, tătucă, -nainte
Și-i fă loc la președinte
Și-i sapă groapa-n pătrat
Să încapă toți din Sfat
Că-am avut zece hectare
Și ne-o dat treizeci de are.
O, da' n-ai avut lădoi feștit,
Colectiv ț-o trebuit,
Cu ziar te-o învălit!

(caz real în acest sat maramureșean)

Strigătura mieilor la nuntă

Nu ne-o luat papuci la tăte.
Se uită nănașii hâd
Că mi-s mieii amărâti,
Da' nănașu-i vinovat:
De la munte m-o țipat,
La hotar nu m-o lăsat,
Eu tare m-am supărat
Și pe iarnă i-am băgat,
De mâncare nu le-am dat
Numa leac de fân uscat:
O fo' vara săcetoasă
Și iarba n-o fo' de coasă

Bumbu domnului

Iacă, zua a vinit
Domnu sfânt o rânduit,
O rânduit pe vecie
Omu să aivă soție,
Pe mine soții' m-aț dat
La acest mire-Mpărat
Și-s silită a mă duce
De la-a me măicuță dulce,
Da' io zic că n-oi pleca
Până când n-oi săruta
Mâinile cu-adevărat
Ce pe brață m-o purtat.
A părinților mândreață
Facă bine și mă ierte,
Daț-îm mâna s-o sărut -
Mulțumesc că m-ați crescut.
Astăz nu vă spui mai multe
Decât mă doare su'jerunte.
Iar, cinstiță adunare,
Cinstiță nănașe mare,
Să zicem cu toț cu foc
Să-i dă Dumnezo noroc.
Informator: Petruț Ghiran 45 de ani, 1973
Vălenii Șomcutei; Colecția: I. Chiș Șter

Bocet din Desești

Vai, pretinucă și Mări,
Dacă meri mai nainte
O, fă-i loc la președinte
Și la ceia di la Sfat
Că tăt huc ne-o comisat,
Fără nimic ne-o lăsat.
Inf. Cora Ioana, 64 ani, Bîrsana, 1985

Vai, săracă țară mândră
Ești beteagă și flămândă,
Vai, săracă țară dragă
Ești flămândă și beteagă.
Ceușescu lăudatu
Mâni-alaltă vinde statu:
Nu te teme, măi fărtate,
Că-i vândut de jumătate.
1985; Făt Aurel, Tăran, Desești
Colecția Parasca Făt

Bărbat am, da-i pe domnie
Nu vrè să-mi cosască mie.

Frunzuliță și una,
Ceteraș, eu v-aș ruga,
Ziceți lin cu cetera
Să pot mere cu turma;
Că eu zin din depărtare
Cu doi mieluți de vânzare,
Că eu zin de peste dâmb
Cu doi mielușei la târg.
Că ș-as' toamnă, pe la noi,
S-o strâns o turmă de oi;

În fundu ceaonului.
(Soarelle)

Eu atâta am pândit
Pîn' ciobanii-o adurnit,
Și ciobanii și cânii
De-am putut fura mieii,
Două miele ocheșele
Și-am zînit aici cu ele.

Se uită nănașu hâd
Că mi-s mieii amărâți,
Amărâți și fără lână

Zii, ceterăș, mai cu drag,
Să mă pot sui pe prag.
Frunză verde-a răt'iții,
Zii, ceteră, -a găinii,
Zii, ceterăș, mai cu dor,
De pe prag să mă cobor
Că găina-i huhuietă
Și stă-n cămară-ncuietă;
Da-ți-mi cheia s-o descui,
Să i-o dau nănașului.
Eu mă duc cătilinaș
Cu găina la nănaș,
Că nănașu-i de la noi -
Ne-a da pe iè patru boi;
Și nănașa ni-i avută -
Ne-a da pe găină-o sută.
Asară pe însărat
O scrisoare-am căpătat
Cu găina să mă gat,
Să mă gat, să fiu frumoasă
Ca să pot striga la masă
După ce eu m-am gătat

Că i-am furat de la stână.
De când i Şușca bdirău
Multă cotă mai dau eu:
Că-nconjoară văile
Și numără oile;
Că și la noi o zînit
Și le-o numărat din rând;
Tăte rând le-o numărat,
Pe tabel le-o aşezat,

Cotă de lână mi-o dat,
Da' eu tare m-am supărat:
Mielele le-am țușănat,
Cotă de lână i-am dat:
Ceie albă de cojoc
Și ceie sură de roc
Și mi-am luat haină de doc
Și-amu nu mi-i frig deloc.
(Din „Calendarul Maramureșului“, 1980)

Strigătură la găină

În grădinătă-am plecat.
Găina era-n şedință:
Cocoșu le critica
Că nu ș-o făcut normă.
De cocoș n-am ascultat,
Eu găina o-am luat
Și la nănaș am plecat.
Vai, săracu nănașu,
De când vin cu cocoșu
Tăt la mine-i stă gându;
Vai, săracă nănașa,
De când vin cu găina
Tăt la mine-i stă mintea.
Săracă găină sură
Asară-o fost pe la sură
Ş-amu-i cu țiglara-n gură;
Câte ouă mi-o ouat
De tăbacă, la bărbat,
Da' i-o duc nănașului
Și i-a mai oua și lui.
Săracă găina mă,
Rău îmi pare după iè

C-amu n-a mai oua altu,
Nici n-a duhăni bărbatu.
Eu mă duc cătilinaș
Cu găina la nănaș;
Placă, nănașuc, și ie
Găina de-a mâna me
Că vinim de pe su munte -
Ne doare pe su genunte.
Cu banii de la nănaș
M-oi duce joi la oraș:
Știu că nu mi-oi lua boi
Că mi-oi lua papuci noi,
Papuci cu călcâie-nalte
În ciudă la celelalte.
Să trăiești, nănașule,
Să sucești mustețile,
Să săruți nevestile;
Să trăiești că și se sede
Ca la răt cu iarbă verde,
Ca la șăs
Cu holde verzi.

(Din *Măiestra* - „Dialog“, 1990)

D. Iuga: „Roata feciorașilor“, Festivalul Internațional al Nunților, Vadu Izei, 2000

**Așe o fost mama:
Ducé un munte-n straiță.**